

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-446-7-28>

**DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING
IN THE EDUCATIONAL PROCESS
OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION**

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ
У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО**

Yehorova I. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Pedagogy and Educational
Management after Bohdan Stuparyk*

Єгорова І. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика*

Savchuk O. D.

*Postgraduate student at the Department
of Pedagogy and Educational
Management after Bohdan Stuparyk
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Савчук О. Д.

*аспірант кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

У сьогоднішньому швидкоплинному світі питання критичного мислення стає дедалі актуальнішим. Людство перенасичене інформацією, адже завдяки новітнім інформаційним технологіям отримує її у режимі онлайн. І в цьому інформаційному потоці стає все важче відрізнити власні думки від тих, які нам нав'язують. Сучасна людина стає менш творчою, а свобода її мислення обмежується власне через надлишок інформації. Ось чому сучасному суспільству, а значить і у системі освіти, потрібна особистість, яка володіє навичками адекватно інтерпретувати явища навколишнього світу, відбирати оптимальні способи поведінки в конкретних життєвих ситуаціях та має критичне мислення.

Україна активно інтегрується в європейський освітній простір, де критичне мислення є однією із ключових компетенцій. Впровадження стандартів, орієнтованих на розвиток критичного мислення, сприяє гармонізації української системи освіти з європейськими вимогами. Сьогодні ЗВО України все більше орієнтуються на розвиток критичного мислення серед студентів як одного з визначальних освітніх результатів. Це сприяє підвищенню якості освіти, адже студенти не просто запам'ятовують інформацію, а вчать її аналізувати та застосовувати на практиці. Вміння критично мислити допомагає

студентам розуміти важливість академічної доброчесності, розпізнавати плагіат і уникати його, а отже, сприяє формуванню етичної культури в освітньому процесі. У свою чергу викладачі все частіше використовують інтерактивні методи навчання, такі як дискусії, дебати, кейс-стаді, які стимулюють студентів до критичного мислення. Це дозволяє робити навчальний процес більш динамічним та цікавим. Крім того, критичне мислення є невід'ємною складовою наукових досліджень. Студенти вчать формулювати гіпотези, проводити аналіз даних, робити висновки на основі доказів, що є ключовими навичками для будь-якого дослідника. В умовах глобалізації та швидкого технологічного розвитку, роботодавці все більше цінують працівників з навичками критичного мислення. Відповідно і випускники українських вишів, які володіють цими навичками, мають кращі шанси на працевлаштування та успішну кар'єру. Варто зазначити, що критично мислячі студенти більш схильні до активної громадянської позиції, вони краще розуміють суспільні процеси, вміють аналізувати політичну та соціальну інформацію, що сприяє розвитку демократичного суспільства.

Технологія розвитку критичного мислення включає цілі, завдання, принципи побудови, етапи та умови формування, прийоми та способи навчання, форми організації діяльності здобувачів освіти та способи оцінювання результатів формування мислення (Р.Х. Джонсон, С. Келлі, Р. Косгров, Д. Халперн, Н. Вукіна, Н. Гупан, О. Пометун, С. Терно).

У сучасній науці існує багато визначень поняття критичного мислення. Так вчені Р.Х. Джонсон, Р.Косгров розглядають критичне мислення як особливий вид розумової діяльності, що дозволяє людині винести здорове судження щодо запропонованої точки зору чи моделі поведінки [3]. Американський психолог Д. Халперн під критичним мисленням розуміє використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують ймовірність отримання бажаного кінцевого [4]. Наукові пошуки вітчизняних вчених дозволили характеризувати критичне мислення як «наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь-якого твердження: чи мусимо ми його сприйняти, чи відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості, з яким ми це робимо» [2, с. 5]. О. Пометун та Г. Гупан, аналізуючи критичне мислення з точки зору дидактики, розглядають його як: «окремий тип мислення, який характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю і передбачає розвиток у процесі навчання здатності людини: визначати проблеми, аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, висувати альтернативи й оцінювати їх, обирати спосіб розв'язання проблеми чи власну

позицію щодо неї, обґрунтовувати свою точку зору, робити свідомий вибір і діяти [1, с. 20].

Критичне мислення відіграє важливу роль у розвитку суб'єктивних якостей особистості студента. Пізнавальна діяльність здобувача освіти як усвідомлена форма різноманітної поведінкової активності визначається особистісними якостями суб'єкта діяльності. Вони забезпечують активацію продуктивних процесів діяльності, компенсують недостатні прояви деяких психічних процесів, оптимізують операційно-діяльнісну функцію, створюють сприятливі умови для реалізації планів та стратегій поведінки.

Предметом педагогічної технології розвитку критичного мислення виступає практична взаємодія між суб'єктами освітнього процесу (викладачем та студентами), організована на основі чіткого конструювання, систематизації, стандартизації способів та прийомів навчання, у результаті чого досягається стійкий позитивний результат у точній реалізації поставлених цілей розвитку критичного мислення, особистісного розвитку, засвоєння знань, умінь та навичок, підвищення якості засвоєння навчального матеріалу. А оскільки процес навчання має двобічний характер, то цілком логічним стає аналіз технології розвитку критичного мислення саме з точки зору викладання та учіння. Звідси, діяльність педагога (викладання), спрямована на розвиток критичного мислення у студентів і передбачає: навчання різноманітним способом розумових операцій; стимулювання пізнавального інтересу як до вивченого матеріалу так і до самого процесу навчання; підвищення рівня творчої активності здобувачів освіти; активізацію мотивації до навчання; підвищення рівня самостійної роботи; підвищення якості засвоєння навчального матеріалу; розвиток уміння адекватної оцінки та самооцінки; розвиток комунікативних якостей особистості.

Діяльність здобувачів освіти (учіння), що спрямована на розвиток їх критичного мислення реалізується через: володіння умінням аналізувати як власну, так і чужу діяльність; вміння правильно, логічно висловлювати та відстоювати власну думку; володіння різноманітними способами аналізу, обробки та синтезу інформації; демонстрування навичок систематизації знань; демонстрування поваги та толерантного ставлення до думок інших людей; прагнення долати поведінкові стереотипи.

Звідси критичне мислення допомагає студентам глибше розуміти матеріал, не просто запам'ятовуючи факти, але й аналізуючи їх, шукаючи зв'язки між ідеями та концепціями. Це сприяє кращому засвоєнню знань та здатності застосовувати їх у різних контекстах. Аналізуючи інформацію, оцінюючи доказову базу, сукупність аргументів, здобувачі освіти розвивають здатність розрізняти релевантну інформацію від нерелевантної та вчать робити обґрунтовані

висновки. Вміння критично мислити дозволяє студентам оцінювати альтернативні варіанти та приймати рішення на основі ретельного аналізу. Це особливо важливо в житті, де необхідно робити вибір, що може мати довгострокові наслідки. Крім того, уміння критично аналізувати інформацію допомагає студентам бути менш вразливими до маніпуляцій і пропаганди. Вони здатні оцінювати достовірність джерел, розпізнавати упередження та розрізняти факти; студенти вчаться мислити самостійно, формувати власні думки. Це важлива частина особистого розвитку і впевненості у своїх можливостях. Отже, критичне мислення є фундаментальною навичкою, яка сприяє всебічному розвитку студентів, допомагаючи їм досягати успіху як в академічній сфері, так і в особистому житті.

Література:

1. Пометун О., Гупан Н. Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії : методичний посібник. Київ, 2021. 250 с.
2. Терно С. О. Критичне мислення-сучасний вимір суспільство-знавчої освіти. Запоріжжя : Просвіта, 2009. 268 с.
3. Cosgrove R. Critical thinking in the Oxford tutorial: a call for an explicit and systematic approach. *Higher Education Research & Development*. 2011. Vol. 30. No. 3, June. P. 343–356. DOI: 10.1080/07294360.2010.487259. URL: <https://www.aku.edu/qtl/resources/Documents/Critical%20thinking%20in%20the%20Oxford%20tutorial%20a%20call%20for%20an%20explicit%20and%20systematic%20approach.pdf> (дата звернення: 24.05.2024).
4. Halpern, D. F. Teaching critical thinking for transfer across domains: Disposition, skills, structure training, and metacognitive monitoring. *American Psychologist* 1998. 53(4). P. 449–455. URL: https://eipd.dcs.wisc.edu/non-credit/LAAS-nonDEPD/LMOWS/LMOWS_6500_Leadership/hypothesis%20readings/M3/Halpern%20Critical%20Thinking%201998.pdf (дата звернення: 24.05.2024).